

ZAIMKI OSOBOWE JAKO REMAT

0.1. W niniejszym referacie będę omawiać zdania, w których akcent główny czyli zdaniowy leży na zaimku osobowym w mianowniku (w funkcji podmiotu) albo w przypadku zależnym. Takie zaimki tworzą reumat zdania albo część reumat. Stosuję głównie materiał z polskich i rosyjskich tekstów literackich. Kiedy to uważam za potrzebne, przytaczam tłumaczenia z rosyjskich i polskich wydań tych utworów (por. bibliografię).

0.2. Podmiot zaimkowy pod akcentem zdaniowym stanowi jedyny reumat, a reszta zdania tworzy temat, ta część, o której się mówi w poprzednim kontekście, albo która jest z niego derywowana. Taka funkcja zaimka związana jest z jego 'zindywidualizowaniem' czyli okazjonalnością (określonością) (por. termin Adamca 'individualizovannost', 1966, s. 36). Adamec ukazuje, że człony rzeczownikowe o wysokim stopniu zindywidualizowania rzadko wchodzą do reumat kompleksowego razem z czasownikiem - takie elementy pod akcentem głównym skłaniają się ku oddzielaniu w strukturze komunikatywnej od reszty zdania.

Por. następane przykłady:

(1) *Что, если все об этом узнают? Страшней всего, если узнает она.*

(В. Тендряков).

(2) *Taniec wzbudził burzę oklasków. Klaskaliśmy i my.*

(J. Iwaszkiewicz).

(3) *Gdyby ojciec którego z was tak jak ja wrocil, powiedzialby to samo co ja mowie.* (K. Pruszyński).

Если бы ваши отцы вернулись, они сказали бы вам то же, что говорю я.

1.1. Człon rzeczownikowy (nominalny) w przypadku zależnym pod akcentem zdaniowym może mieć dwie funkcje komunikatywne: 1) akcent zdaniowy jest automatyzowany, i wtedy człon jest częścią reumat razem z czasownikiem, albo 2) akcent zdaniowy służy ja-

ko cechujący reumat "akcent logiczny" przy czym człon w przypadku zależnym funkcjonuje jako jedyny reumat. Por. przykłady Adamca (1966, s. 38)

- (4) a) *Они звали г о с т е й .*
 b) *Они звали В л а д и м и р а .*
 c) *Они звали е г о .*

W (4a) część reumatyczną tworzą czasownik i dopełnienie.

W (4b,c) wysoki stopień zindywidualizowania imienia własnego i zaimka sprawia, że są one interpretowane jako jedyny reumat.

(4a) odpowiada na tak zwane zupełne pytanie dyktalne (termin Adamca) np. *Что они делали?* (4b,c) zaś odpowiadają na częściowe pytania dyktalne: *кого они звали?* Następujące przykłady też odpowiadają na pytania dyktalne:

- (5) - *Теперь чья очередь? Ну?*

"Сейчас м е н я заставит" - подумал Дюшка. (В. Тендряков)

(кого он заставит?)

- (6) *Пусть я раскаялась бы после в этом порыве, пусть раскаялись бы в и, но мы пережили бы прекрасную минуту. (В. Брюсов)*

Нісхбыт жа́лова́ла потем tego porыву, нісхбы р а н жа́лова́т, але пражылібы́сты рэ́кна́ хвіле́.

(кто бы раскаялся?)

- (7) *Хciałem po prostu zobaczyć "Bołka", kłamię, chciałem zobaczyć j a , Janinę. (Т. Но́луж)*

(кого chciałem zobaczyć?)

1.2.1.0. Adamec (1966) odróżnia pytania dyktalne (por. 0.2) i modalne. Odpowiedzi na te ostatnie mają modalność twierdzącą lub przeczącą (zawierają *так* albo *ніе*). Zupełne pytania modalne mają formę "czy zginęła Basia?" (odpowieź: tak, Basia zginęła / nie, Basia nie zginęła), t.j. twierdząca/przecząca modalność dotyczy całego zdania odpowiadającego. Częściowe pytanie modalne zaś ma formę "czy Marysia poszła do szkoły?" (odpowieź: "tak, do szkoły / nie, nie do szkoły"), - modalność dotyczy tej części zdania (czyli reumat) do którego pytanie się odnosi. Twierdząca odpowiedź na częściowe pytanie modalne może, ale nie musi, zawierać element kontra-

stywny. "Tak, do szkoły", zależnie od konsytuacji może implikować np. "a nie do kina" - ale to nie jest konieczne. Celem pytania może być jedynie uzyskanie informacji o tym, czy mówiący ma rację, przypuszczając, że Marysia poszła do szkoły. Natomiast odpowiedź przecząca zawiera zawsze element kontrastywny, wyrażony lub implikowany (Marysia poszła nie do szkoły (ale do kina) - o pozycji negacji por. niżej).

1.2.1.1. Zdania twierdzące o elemencie kontrastywnym przy składniku rematycznym odpowiadają na pytania częściowe modalne, zawierające właśnie kontrastyczną alternatywę, por.

(8) *Podchorąży zapomina, że to ja wydaję rozkazy.* (W. Żukrowski)

Вы забываете, подхорунжий, что здесь командую я.

Kontekst sugeruje następujące pytanie modalne: czy wydaję rozkazy podchorąży? Implikuje się odpowiedź przecząca i podaje się alternatywną odpowiedź twierdzącą, zgodnie z następującym: nie, (wydaję rozkazy nie podchorąży), wydaję rozkazy ja.

(9) [...] *показать что это сделал именно он, а не кто другой.*

(I. Lo-Johansson)

[...] *i podkreślić, że on to zrobił, a nie kto inny.*

Pytanie: *сделал ли это кто другой?* Odpowiedź: *нет, это сделал именно он.*

(9) jest cytata z wydania rosyjskiego i polskiego powieści szwedzkiej I. Lo-Johanssona "Bara en mor". Oryginał podkreśla remat przy pomocy "cleft sentence": *och säga ifrån att det var han som gjort den och ingen annan.* W następujących przykładach rematem jest zaimek w przypadku zależnym:

(10) *Но я говорю это Елизавете, я ей отдаю себя, а не другой*

женщине.

(В. Брюсов)

(отдаю ли я себя другой женщине?

нет, я отдаю себе ей).

(11) *Если бы вы обратились ко мне, я, может быть, что-нибудь и ответила бы вам на ваши слова. Но так как вы предупредили, что говорите к Елизавете, мне остается промолчать.* (В. Брюсов)

Zdanie warunkowe o zaimku rematycznym w (11) ma następujące

założenie: (если бы вы обратились ко мне) но вы обратились не ко мне, вы обратились к Елизавете (odpowieźь na modalne pytanie: обратились ли вы ко мне?).

1.2.1.2. Gdy odpowiedź na częściowe pytanie modalne jest przecząca, implikuje się alternatywę twierdzącą. Por. przykład Adamca (1966, s. 28): не одни злые люди ночью гуляют. Pytanie brzmi: гуляют ли одни злые люди ночью? Odpowiedź: Нет, не одни злые люди гуляют ночью (гуляют и другие). Por. następujący przykład gdzie przeczony zaimek służy jako remat o nacechowaniu kontrastywnym:

(12) *Wyłem pewny, że to nie nas miano na celu.* (W. Żukrowski)
По всей видимости целились не в нас.

Pytanie: czy nie miano na celu nas? Odpowiedź: nie, miano na celu nie nas (miano na celu innych).

(13) *На эту-то сосну неотрывно смотрел Андерс, хоть она никакого отношения не имела к его молитве. Молился он, конечно, не ей.*

(P. Lagerkvist)

W nią to wpatrywał się przez cały czas, choć nie do niej się modlił.

Pytanie: Молился ли он сосне? Odpowiedź: нет, молился он не ей.

(14) *Powinnaś przeczytać i poprawić. Muszę jednak powiedzieć, że nie po to przyszedłem.* (T. Hołuj)

Но я должен сказать, что пришел не за этим.

1.2.1.3. W tym referacie nie wzięto pod uwagę metody odróżnienia rematu wypracowanego przez A. Bogusławskiego. (Operation of Eliminatory Contrasting, OEC, por. Bogusławski, 1977). Remat jest tam określany za pomocą dołączenia do zdania alternatywy kontrastywnej, zgodnie z następującymi przykładami:

a) *John/was eating strawberries with cream (and was not asleep).*

John was eating/strawberries with cream (and not blackcurrants).

John was eating strawberries/with cream (and not with sugar).

(Bogusławski, 1977, s. 201)

Metoda OEC służy wyłącznie do określenia rematu, tylko w zda-

niach bez kontekstu z dodaniem nieobowiązkowego w kontekście nacechowania kontrastywnego. W rzeczywistości (a, b, c) odpowiada na pytania trzech różnych rodzajów:

(a') *What was John doing? (eating strawberries with cream).*

(b') *What was John eating? (strawberries with cream).*

(c') *With what was John eating strawberries (with cream).*

(pytania dyktalne)

(a'') *Was John/eating strawberries with cream?*

(b'') *Was John eating/strawberries with cream?*

(c'') *Was John eating strawberries/with cream?*

(pytania modalne bez nacechowania kontrastywnego - (b''), np., odpowiada takiej konsytuacji: wiem, że Jan jadł mięso z ziemniakami, ale czy jeszcze jadł truskawki ze śmietanką?)

(a''') *Was John asleep? (no, he/was eating strawberries with cream).*

(b''') *Was John eating/black currants? (no, he was eating strawberries with cream).*

(c''') *Was John eating strawberries/with sugar? (no, he was eating them/with cream).*

(pytania modalne z nacechowaniem kontrastywnym. Do odpowiedzi można dołączyć alternatywę, np. he was eating strawberries with cream and not with sugar).

1.2.2.0. We wszystkich wypadkach wymienionych w 1.1. i 1.2.1. można parafrazować zdania emfatycznie albo przy pomocy "cleft sentence", co sugeruje, iż składnik nacechowany kontrastywnie służy jako jedyny remat, i w wariantach twierdzących i przeczących. W zdaniach o przeczonym czasowniku i kontrastywnie nacechowanym zaimku (lub rzeczowniku) warunki są bardziej skomplikowane.

1.2.2.1. Adamec (1973) przy predykcji odróżnia negację anulującą od kontradykcyjnej. Negacja anulująca neguje dany predykat (np. "nie czytałem książki" jako odpowiedź na pytanie modalne "czy czytałeś książkę?"). Taka negacja odnosi się do zdania w całości. Negacja kontradykcyjna przeczy ważności danego predykatu, ale jednocześnie potwierdza jego przeciwieństwo.

Odnosi się do rematu leksykalnego (lexikalni jadro, Adamec, 1973, s. 145) (np. "nie lubię obłudę" znaczy "nienawidzę obłudę"). Zdania o negacji kontradykcyjnej również odpowiadają na pytania modalne. Odpowiedź implikuje (albo może wyrazić) przeczącą/twierdzącą odpowiedź alternatywną. Na pełne pytanie modalne "погиб ли Игорь?" Adamec daje odpowiedź "Игорь не погиб". Wariant o implikowanej odpowiedzi alternatywnej brzmi: "Нет, Игорь не погиб (он жив)". Takie zdanie nie musi koniecznie mieć intonacji kontrastywnej, ale może ją mieć. Kontrast zaznacza się przy pomocy akcentu lub w inny sposób (przy pomocy partykuł, szyku wyrazów, itd.) por. "ведь не погиб-то Игорь, он еще жив".

1.2.2.2. Czasem, gdy negacja stoi przy czasowniku, trudno jest ustalić jej zakres - w takiej pozycji negacja może się odnosić albo do całego zdania albo jedynie do nominalnego rematu tak jak ukazuje Adamec dla języka czeskiego (1973, s. 143):

Ты отázky nerozchoďuje on, co odpowiada rosyjskiemu: не он решает эти вопросы. Por. dalej: Nepojedeme tam zítra nýbrž pozítří. - Poedem tuda ne zavtra a poslezavtra. Adamec twierdzi, że język czeski w takich wypadkach preferuje pozycję negacji przy czasowniku. W rosyjskim jednak też można znaleźć takie zdania - ostatni przykład jest synonimiczny z następującym: ми не поедем туда завтра, а послезавтра. Por.:

(15) *Я знаю что ты - тень, видение, призрак Маря. Но призраку я хочу и могу сказать все чего не говорил е й. (В. Брюсов)*

[...] i mogę powiedzieć ci wszystko czego j e j nie mówiłem.

W (15) negacja odnosi się do czasownika a nie do zaimka. Wskazuje to fakt, że w danym kontekście nie można zastosować parafrazy emfatycznej albo "cleft sentence". Niemożność ta zależy od tego, że negacja "towarzyszy" wyrazowi do którego się odnosi. Ponieważ negacja jest kontradykcyjna (15) jest synonimiczne ze sformułowaniem twierdzącym: *призраку я могу сказать все, что замолчал перед ней.* W następnych wypadkach zakres negacji można ustalić przy pomocy szyku wyrazów: remat

zajmuje pozycję inicjalną a negacja, która się odnosi do orzeczenia stoi obok niego:

(16) *I was gestapo nie aresztowało, prawda?* (T. Hołuj)

(17) *Ты здоров, тебе смерть не грозит.* (В. Тендряков)

W tych przykładach też nie można zastosować "cleft sentence": to nie was gestapo aresztowało, это не тебе смерть грозит. Negacja jest kontradyktywna: zdania (16) i (17) są synonimiczne ze sformułowaniami: was gestapo zostawiło w spokoju, i: от тебя смерть еще далеко. Rematy są nacechowane kontrastywnie: was gestapo nie aresztowało, ale innych aresztowało; тебе смерть не грозит, но больным в больнице грозит.

1.2.3.1. Zdania z partykułami typu 'i' i 'tylko' w remacie wskazują, że nacechowany element jest odpowiednio dołączony do jakiejś grupy lub wykluczony od niej. Por.:

(18) *Więc i mnie ktoś zgonu życzył.* (W. Żukrowski)

W odróżnieniu od już omówionych przypadków o remacie kontrastywnym, (18) nie odpowiada na proste częściowe pytanie modalne typu: czy ktoś życzył zgonu mnie? tak, ktoś życzył zgonu mnie. Zamiast tego trzeba wyjść z innego typu pytania. (18) zawiera presupozycję, że ktoś życzył śmierci jakiejś grupie ludzi. Nowa informacja wskazuje, że mówiący jest dołączony do tej grupy. Żeby zapewnić obecność tego dołączającego elementu w odpowiedzi trzeba presupozycję sugerować w pytaniu zgodnie z następującym: czy ktoś życzył komuś zgonu poza tymi, o których już mówiono? albo, prościej: czy ktoś życzył zgonu komuś jeszcze? tak, ktoś i mnie życzył zgonu. Dla ilustracji przytaczam jeszcze kilka przykładów:

(19) *Taniec wzbudził burzę oklasków. Klaskaliśmy i my.* (J. Iwaszkiewicz) (czy ktoś jeszcze klaskał?)

(20) *Он чувствовал необходимость сказать что-нибудь и к ним, но слов у него не было.* (В. Брюсов)

Чувт, że i m też powinien coś powiedzieć, lecz nie znajdował słów.

(21) *Ich gorączka zaczęła się i mnie udzielać.* (W. Żukrowski)

Raspopow (1961, s. 147) twierdzi, że partykuła *i* podkreśla temat zdaniowy, i, według niego, taki przykład jako *Получили пополнение и разведчики* odpowiada na pytanie modalne: *а получили пополнение разведчики?*

W rzeczywistości, jednak, *i* cechuje reumat, jak twierdzi też Kowtunowa (1976, s. 83) - akcent zdaniowy znajduje się na składniku podkreślonym przez *i*. Kowtunowa uważa, że przytoczony przykład odpowiada na pytanie dyktalne: *что еще получил пополнение?* Raspopow ma rację w tym, że zdanie odpowiada na pytanie modalne, podczas gdy Kowtunowa częściowo daje klucz do sposobu jego formułowania. Pytanie modalne brzmi tak: *получил ли пополнение кто-нибудь еще? да, получили пополнение и разведчики.*

1.2.3.2. Zdania o ograniczającej partykule *только* i jej odpowiednikach tworzą przeczące odpowiedzi na pytania modalne tego samego typu jak w poprzedzającej grupie. Por.:

(22) *Пан Стефан здумiony был моим открытием, j e m u j e d n e m u показатем то аrcydzieło.* (J. Iwaszkiewicz)

Pytanie: *czy pokazatем аrcydzieło komuś jeszcze?* odpowiedź: *nie, показатем аrcydzieło jemu jednemu.* Przytaczam jeszcze parę przykładów:

(23) *Сзы powiedziaтам со глупiego - запытаа - прсечиез то тyлко од сиеbie залежу.* (W. Żukrowski)
(czy to zależy od kogoś jeszcze?)

(24) *Он кинулся к Кат, чтобы поднять ее, [...], сказать что любит только ее.* (В. Брюсов)
(любит ли он еще кого-нибудь?)

1.2.3.3. Bogusławski (1978, 21) omawia następujący przypadek:

(25) A: - *Кто ответил тебе?*

B: - *Ответил только Иван.*

Niektórzy uczeni sądzą, że logiczną presupozycją odpowiedzi jest *Иван ответил*, ponieważ zdanie to jest prawdziwe zarówno w wersji twierdzącej jak i zaprzeczonej w (25): *не ответил только Иван.* A więc: B przypuszcza, iż A wie o tym, że odpowiedział Iwan. Ale, jak ukazuje Bogusławski, B tego nie przy-

puszcza, odpowiadając na to pytanie: A pyta tylko o wszystkich odpowiadających w ogóle. W świetle dyskusji w 1.2.3.1 i 1.2.3.2 można powiedzieć, że B nie odpowiada bezpośrednio na zadane pytanie ("najnaturalniejszym" pytaniem byłoby: *ответил ли кто-нибудь еще?* co presuponuje właśnie prawdziwość wypowiedzi *Иван ответил*). Jak ukazuje Bogusławski, powyższa wymiana zdań jest jednak intuicyjnie zupełnie możliwa. Widocznie A przypuszcza, iż odpowiedziało więcej, niż jedna osoba. B wie o tym przypuszczeniu, i chce poinformować o tym, że jest ono niesłuszne: że odpowiedział tylko Iwan. Przypuszczenie nie wynika z formy pytania (zaimek *кто* jest nienacechowany ze względu na liczbę, w odróżnieniu np. od szwedzkiego zaimka *vilka?* (*kto?*), który ma liczbę mnogą) - więc konsytuacja implikuje oczekiwanie na odpowiedź od kilku osób.

2. Jak już wzmiankowałam, zaimki osobowe pod akcentem zdaniowym często, z powodu ich wysokiego stopnia zindywidualizowania, służą jako jedyny remat w zdaniu. Są jednak przypadki, gdzie zaimek w przypadku zależnym razem z czasownikiem należy do części rematycznej. W takich zdaniach nie ma kontrastu - odpowiadają one na zupełne pytania dyktalne. Ponieważ akcentuowany zaimek oznacza coś danego, to ten składnik nie służy jako nowa informacja. Firbas (1971, s. 136) ukazuje że nowa informacja w takim zdaniu składa się z stosunku między czasownikiem a składnikiem podporządkowanym czasownikowi. W przykładzie Firbasa "John has gone up to the window" celem informacji jest wskazanie nie-derywowalnego kierunku ruchu oznaczony przez czasownik. Dlatego składnik "the window" ma akcent główny, chociaż oznacza coś danego (co sugeruje rodzajnik określony). Widocznie, w takich zdaniach są specjalne warunki syntaktyczne: między czasownikiem a członem zależnym jest relacja kompletywna (termin G70, por. G70, s. 490), t.j. semantyka czasownika wymaga podrzędnego członu nominalnego jako dopełnienia. W przykładzie Firbasa czasownik wymaga składnika oznaczającego cel ruchu. Człon podrzędny

o funkcji kompletywnej nie może zostać usunięty. Por.:

(26) *A gospodarstwo stoi na Kubie i na niej.* (M. Dąbrowska)
 Zaimek w (26) miałby akcent główny nawet jeżeli by nie było
 współrzednego członu *na Kubie*. Jeżeliby człon podrzędny zo-
 stał usunięty, zdanie byłoby semantycznie niepełne albo
 czasownik zmieniłby znaczenie. Kiedy grupa predykatywna
 służy jako remat, akcent główny w tych zdaniach nie może
 leżeć na czasowniku, tylko na członie rzeczownikowym, co
 wskazuje na bliskie połączenie frazeologiczne w tej grupie
 (jedynym wyjątkiem ma być poprawienie przesłyszenia się:
 "gospodarstwo się nie goi na Kubie i na niej, gospodarstwo
 stoi na Kubie i na niej"). Por. dalej:

(27) *Савин, как всегда, пытался впрямую отнести к себе слова
 Лунина.* (Ю. Нагибин)

(28) *Ты держись за меня, Минька.* (В. Тендряков)

(29) *Tego losu wszyscy się trochę bali. [...] Na mnie więc
 padło.* (Т. Но́луж)

W następujących przykładach człon podrzędny służy jako oko-
 licznik, który daje nową informację:

(30) *Вроде ушел [...] Тут, около меня, сидел.* (К. Симонов)

(31) *В те дни я узнал, чего стою, и не только я сам узнал это, но и те,
 кто были надо мной.* (Ю. Нагибин)

(32) *Zygfryd przyszedł przy mnie.* (J. Iwaszkiewicz) (sic!)

3. Ponieważ zaimek jako jedyny remat albo wchodzący do
 części tematycznej zdania stoi pod akcentem zdaniowym, to
 może on, jak wszystkie składniki pod akcentem głównym,
 brać udział w stylistycznie i ekspresywnie uwarunkowanych
 inwersjach, t.j. człon tematyczny jest odsunięty ze swej
 pozycji w końcu zdania. W cytowanych przykładach jest kilka
 takich wypadków. Pełna inwersja (remat stoi przed tematem)
 często łączy się z parafrazą emfatyczną:

(33) *Киртич хотел, но с киртичом меня Санька сразу ... Это тебя он
 с киртичом боится, а меня - нет.* (В. Тендряков)
Ciebie to się bał, jak miałeś segłę.

(34) *Если не задержу я, задерживайте вы.* (К. Симонов)
Jeżeli mnie się nie uda zatrzymać, to wy zatrzymajcie.

Niepełna inwersja: remat stoi w środku zdania. Taka inwersja jest typowa w języku potocznym, jak ukazuje Adamec (1966):

(35) *Он уступил, но только два с полтиною, и побоялся, что и эту уступку он только ради меня делает, что я такая барышня хорошая.* (Ф. Достоевский)

(36) *Nietców i dla nas wystarczy.* (W. Żukrowski)

Warto zanotować, że w polszczyźnie często spotyka się tendencję do przesunięcia zaimka jako rematu na początek zdania; por. (3), (6), (8), (12), (13), (14), (15), (20). W polszczyźnie, z powodów strukturalnych, czasownik pod akcentem głównym często stoi w pozycji inicjalnej bez inwersji, por.: (37) *(Wiem co zrobię.) Z a b i j ę Kramarza.* (Jodłowski, 1977, s.165). Jodłowski twierdzi, że w (37) orzeczenie podlega "emocjonalnemu przesunięciu" na pozycję początkową - to jednak jest nieprawda. Ponieważ podmiot jest usunięty, szyk wyrazów w (37) jest jedynym możliwym. Przesunięcie dopełnienia na początek zdania oznaczałoby topikalizację tego członu - takie zdanie nie jest komunikatywnie synonimiczne z (37). Więc w (37) nie ma inwersji, to zdanie jest stylistycznie i ekspresywnie neutralne, chociaż akcent główny leży na pierwszym wyrazie. Nie stoi on więc obowiązkowo na końcu, nawet w zdaniach komunikatywnie i ekspresywnie nienacechowanych. Możliwe, że w polszczyźnie zdanie o członie rematycznym w pozycji inicjalnej - niezależnie od tego jaka to jest część zdania - jest bardziej "normalne", mniej nacechowane, niż w języku rosyjskim. Jeszcze jednym faktorem, sprzyjającym pozycji inicjalnej zaimków rematycznych jest tendencja do unikania wyrazów akcentowanych jednosylabowych na końcu zdania. Działają i faktory eufoniczne; por.:

(38) *В доме всего было пять чистых комнат. В трех из них жила Анна Федоровна и двоюродная сестра моя, Саша, [...]. Потом в одной комнате жили мы, и, наконец, в последней комнате [...] помещался один бедный студент, Покровский. (Ф. Достоевский)*
W jednym pokoju t y ś t y mieszkały.

Jeżeli by w polskim przetłumaczeniu podmiot rematyczny zajmował pozycję końcową, otrzymalibyśmy:

(39) *W jednym pokoju mieszkały ś t y t y.*

Takich powtarzań podobnych do siebie sylab unika się w polszczyźnie, - na to zwracają uwagę Kurkowska i Skorupka (1974, s. 23). Por. ich przykłady:

(40) *Nauka zajmuje je mocno; oraz: fakty powtarzają ją.*

4. Z dyskusji wynika, że zaimki osobowe mają akcent zdaniowy w następujących wypadkach:

1. w funkcji jedyne go re matu (podmiot i forma zależna).

1.1. jako odpowiedź na częściowe pytanie dyktalne.

1.2. jako odpowiedź na częściowe pytanie modalne.

1.2.1. przy nacechowaniu kontrastycznym (potwierdzającym i zaprzeczającym) albo bez niego (1.2.1.0).

1.2.2. przy nacechowaniu kontrastycznym z czasownikiem zaprzeczonym.

1.2.3. w zdaniach z partykułami 'i' i 'tylko' w części rematycznej (odpowiednio twierdzące i przeczące odpowiedzi na specjalne częściowe pytanie modalne).

2. wchodząc do części rematycznej zdania, kiedy między czasownikiem a członkiem podrzędnym istnieje stosunek kompletywny (tylko zależne formy zaimka - zdania odpowiadają na zupełne pytania dyktalne).

LITERATURA

Adamec, P. (1966): *Порядок слов в современном русском языке*, Praha: Academia.

Adamec, P. (1973): "Tři roviny modálnosti a jejich vztah k aktuálnímu členění". *Otázky slovanské syntaxe*, III, Brno, 141-147.

Bogusławski, A. (1977): *Problems of the Thematic-Rhematic Structure of Sentences*. Warszawa: PWN.

Bogusławski, A. (1978): "Термин "пресуппозиция" и понятийный аппарат теории текста". M. R. Mayenowa (ed), *Tekst. Język. Poetyka*. Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk : Ossolineum, 7-28.

G70, *Грамматика современного русского литературного языка*. Москва: Наука.

Jodłowski, S. (1977): *Podstawy polskiej składni*. Warszawa: PWN.

Kovtunova, I. I., (1976): *Порядок слов и актуальное членение предложения*. Москва: Просвещение.

Kurkowska, H., Skorupka, S. (1974): *Stylistyka polska*. Warszawa: PWN.

Rasporov, I. P., (1961): *Актуальное членение предложения*. Уфа.

- Przykłady literackie czerpałam z następujących wydań:
- Polska nowela współczesna*, I-II, Kraków, 1975 (PNW).
- Современные польские рассказы*, Москва, 1969 (СПР).
- В. Брюсов, "За себя или за другую?" (В. Брюсов, *Рассказы и повести*, München, 1970).
- В. Брюсов, "Сестры" (*ib.*).
- V. Briusow, "Siostry" (V. Briusow, *Rea Silwia i inne opowiadania*, Warszawa, 1976).
- M. Dąbrowska, "Na wsi wesele" (PNW, II).
- Ф. Достоевский, *Бедные люди*, Москва, 1966.
- F. Dostojewski, *Biedni ludzie*, Warszawa, 1976.
- T. Hołuj, To. (PNW, II).
- T. Hołuj, Это. (СПР).
- J. Iwaszkiewicz, "Zygfryd". (J. Iwaszkiewicz, *Opowiadania zebrane*, Warszawa, 1969).
- J. Iwaszkiewicz, "Зигфрид" (Я.Ивашкевич, *Рассказы*, Москва 1958).
- P. Lagerkvist, *В мире гость*, Москва, 1972.
- P. Lagerkvist, *Gość w rzeczywistości*, Warszawa, 1963.
- I. Lo-Johansson, *Только мать*, Москва, 1969.
- I. Lo-Johansson, *Руга-Руга*, Warszawa, 1968.
- Ю. Нагибин, "Машинистка живет на шестом этаже" (Ю. Нагибин, *Ты будешь жить*, Москва, 1974).
- Ю. Нагибин, "Сентиментальное путешествие" (*ib.*).
- K. Pruszyński, "W Giewaldowej" (K. Pruszyński, *Opowieści*, Warszawa, 1974).
- K. Симонов, *Живые и мертвые*, Москва, 1961.
- K. Simonow, *Живи и мертви*, Warszawa, 1975.
- В. Тендряков, "Весенние перевертыши" (*Новый мир*, 1973:1).
- V. Tendrjakow, *Wiosenne szachrajstwa*, Warszawa, 1975.
- W. Żukrowski, Lotna (PNW, I).
- В. Жукровски, Ласточка (СПР).

DYSKUSJA

W dyskusji zabrali głos Milan Bílý, Zofia Zaron, Henryk Wróbel, Stanisław Urbańczyk i Roman Laskowski. Bílý i Laskowski dyskutowali anaforyczność i deiktyczność zaimków w związku z używaniem tych terminów w poprzedniej wersji referatu. Zaron wysunęła kilka uwag o funkcji negacji w zdaniach o rematycznym zaimku. Laskowski też poruszył kwestię o funkcji negacji, mianowicie w presupozycji. Zaron i Urbańczyk wyrazili poglądy odnośnie akcentu logicznego względnie zdaniowego. Wróbel miał wątpliwości co do układu pewnych pytań modalnych - tylko kontekst dyskutowanego zdania wskazuje na słuszność pytania.